

Yalancı Akrepler

Günümüzde yaşayan en geniş hayvan grubunu eklembacaklılar oluşturur.

Eklembacaklılar, hem denizde hem de karada yaygın biçimde bulunur.

Karasal eklembacaklılar, karasal yaşama en iyi uyum sağlamış omurgasız hayvanlar

olarak da kabul edilir. Karasal eklembacaklılar içinde örümcekgiller (Arachnida),

akrepleri, böğüleri, akarları, yalancı akrepleri barındıran kalabalık bir sınıftır.

Yalancı akrepler 0,2-8 mm arasındaki kısa boyları sayesinde dış görünüş olarak gerçek

akreplere benzemeleriyle dikkat çeker. Boyları çok küçük olduğundan genelde

uzmanlar dışında kimse tarafından fark edilmezler. Gerçek akreplerden en büyük farkları

kuyruklarının olmamasıdır. Pedipalpusları (kıskaçların olduğu büyük kol) akreplerinkine

benzer. Uç kısımları zehirlidir, ancak bu zehir insanlar için tehlikeli değildir.

Yalancı akrepler genel olarak ağaç kabuklarının altında, ağaç kovuklarında,

çürümekte olan ağaçlarda, likenlerin ve karayosunlarının içinde, gübre yığınlarında, taş altlarında,

mağaralarda yaşar. Akarlar, böcek larvaları, meyve sinekleri gibi canlılarla beslenirler.

Yalancı akreplerin taramalı elektron mikroskobu görüntüsü. (getyimages.)

Fotoğraflar: Prof. Dr. Kazım Çapacı

Kaynak

Kunt, K. B., Yağmur, E. A., Özküttük, R. S., Durmuş, H., Anlaş, S., "Checklist of the cave Dwelling Invertebrates (Animalia) of Turkey", Biological Diversity and Conservation, Cilt 3, Sayı 2, s. 26-41, 2010.
Sezek, F., Özkan, M., "Türkiye Yalancı Akrep Faunası İçin İki Yeni Kayıt", Türkiye Entomoloji Dergisi, Cilt 35, Sayı 3, s. 509-518, 2011.
Demirsoy, A., Yaşamın Temel Kuralları, Omurgasızlar-Böcekler Dışında-, Cilt II / Kısım II, Meteksan Yayınları, 1998.

Tehdit Altındaki Kumul Bitkileri

Ülkemizin coğrafi konumu, yaşanan farklı iklim tipleri, görülen farklı jeolojik yapılar ve oluşumlar bitki, hayvan ve mantar türleri için çok çeşitli yaşam ortamları oluşturur. Bu oluşumlardan biri de kumullardır. Özellikle deniz kumullarında çok farklı bitki türleri gelişir. Ülkemizin kıyılarında çok sayıda kumul örneği vardır; bu kumullar çok sayıda endemik ve nadir bulunan bitkinin yaşam alanıdır. Ancak tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kıyı bölgelerinde çok fazla insan yaşıyor. Ayrıca kumullardaki kumun inşaatlarda kullanılması nedeniyle kaçak olarak çekilmesi, aşırı otlatma, yangınlar gibi diğer insan kaynaklı etkenler de kumul ekosistemlerine çok zarar veriyor. Zarardan en çok etkilenenler ise elbette kumulları yaşam alanı olarak kullanan canlılar. Kumullarda soyları tehlikedeki

deniz kaplumbağalarının ve çok sayıda su kuşunun yanı sıra çok sayıda bitki türü de yaşıyor. Bu bitkilerden çoğunun soyu tehdit altında. Ayrıca bazıları sadece kumullarda yaşayan endemik, yani sadece ülkemizde yaşayan türler: Kum zambakları (*Pancretium maritimum*) başta olmak üzere, sabah sefası (*Ipomoea stolonifera*), Side canavar otu (*Orobanche sideana*, sadece Antalya Side'de yaşar), Halep çamı bunlardan bazıları.

Deniz kumulları değişken, hareketli ve dinamik yapıda oluşumlardır. Canlılara ev sahipliği yapmanın yanı sıra buldukları yerlerde bariyer görevi yaparak deniz suyunun karaların iç kesimlerine geçmesini engellerler. Deniz suyunu filtre ederek iç kesimlerde tarım yapılmasına da olanak sağlarlar.

Fotoğraflar: Prof. Dr. Bayram Göçmen
Yalı Otu (*Ipomoea stolonifera*)

Kaynaklar

- Çakan, H., Yılmaz, K. T., Alphan, H., Ünlükaplan, Y., "The classification and assessment of vegetation for monitoring coastal sand dune succession: the case of Tuzla in Adana, Turkey", Turkish Journal of Botany, Cilt 35, Sayı 6, 2011.
Kavak, S., "Burnaz Kumullarının (Adana) Flora ve Vegetasyonu", Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Deniz Kemerleri

Ülkemiz kıyılarında meydana gelen jeolomorfolojik oluşumları incelemeye devam ediyoruz. Alçak ve yüksek kıyılar, denizaltı mağaraları, deniz yığınları, tombololar gibi konuları daha önce inceledik. Bu sayımızın konusuysa aşınma etkisi sonucu oluşan deniz kemerleri.

Kıyı bölgeleri jeomorfolojik açıdan en dinamik yerler olarak kabul edilir. Bu bölgelerin şekillenmesinde dalgalar, akıntılar, rüzgâr, gelgit, canlı organizmalar, kayaçların yapısı ve çözünme özellikleri, tektonik hareketler başta olmak üzere çok sayıda dış ve iç etken rol alır. Kıyıların şekillenmesine en fazla etkiyi dalgalar, özellikle de kıyıların ön tarafında oluşup çat-

layan dalgalar yapar. Bu etkiler, dalgaların karaya çarparak aşındırmasıyla, deniz suyunun kayaları kimyasal olmayan yolla eritmesiyle gerçekleşir. Ayrıca kum, çakıl gibi döküntüleri içeren dalgaların yol açtığı oyma ve aşındırma da kıyı şekillenmesine etki yapar. Bu gibi aşındırmalar sonucu kıyılarda falez (yalıyar), deniz mağarası, deniz yığını, deniz kemeri gibi çeşitli tiplerde yapılar meydana gelir. Dalga ve rüzgârların dik kıyılardaki ve burunlardaki kayaları aşındırmasıyla kıyı mağaraları oluşur. Zaman içinde etkinin artmasıyla mağaralar her iki tarafı açık, karayla bağlantılı, kemer biçimindeki yapılar haline gelir. Bu yapılar deniz kemeri olarak adlandırılır.

Fotoğraf: Dr. Bülent Gözcelioğlu

Kaynaklar

Bird, E., *Coastal Geomorphology An Introduction Second Edition*, John Wiley & Sons Ltd, 2008.
Erinç, S., *Jeomorfoloji II*, Der Yayınları, 2010.

Tarih Öncesi Anadolu'nun

Deniz İnekleri

Tarih öncesi Anadolu'da Miyosen döneminde (24 milyon-5 milyon yıl önce) yaşamış deniz inekleri bu ayki doğa tarihi bölümünün konuğu. Deniz inekleri, balinalar-yunuslar ve yüzgeçayaklılar (fok vb.) dışında, sucul yaşama uyum sağlamış üçüncü memeli takımıdır. Deniz ineklerinin 1884 yılında soyu tükenen Rhytinidae ailesinin dışında günümüzde yaşayan iki ailesi (Manatidae ve Dugungidae) daha vardır. Manatlar 3,5-4,5 metre boyunda olabilir ve Afrika ve Amerika kıyılarında yaşarlar. Dugonglarsa 3,2 metre boyunda olabilir ve Hint Okyanusu ile Kuzey Avustralya kıyılarında yaşarlar. Otçuldurlar. Deniz dışında nehirler ve göllerde de bulunurlar. Diğer memeliler gibi akciğerleri vardır ve suyun yüzeyine yakın yerlerde bulunurlar. 20 dakika kadar nefes almadan sualtında kalabilirler.

2007 yılında Erdemli'de Prof Dr. Selim İnan (Mersin Üniversitesi) ve arkadaşları tarafından bulunan tarih öncesinin deniz ineği *Metaxytherium medium* fosili, ülkemizdeki deniz inekleri ailesine (Sirenia) ait ilk fosil olarak kayıtlara geçti. Erdemli'de (Mersin) bulunan fosilin baş ve kuyruk kısmı yok. Ancak kaburga ve omur kemikleriyle ön yüzgeç parçaları çok iyi korunmuş durumda. Fosilin göğüs kafesi genişliği 86 cm, omurga uzunluğuysa 82 cm olarak ölçülmüş. *Metaxytherium medium* deniz ineği fosili, daha önce Akdeniz kıyılarından Fransa ve İtalya'da Geç Miyosen dönemine (11 milyon-5 milyon yıl önce) ait kayalarda bulunmuştu. İtalya'daki fosil, bugüne kadar bulunanlar içinde bütünlük bakımından en iyi durumda olmaktadır.

Çizim : Ayşe İnan Alican

Kaynak

İnan, S., Tash, K., Eren, M., İnan, N., Koç, H., Zorlu, K., Tağa, H., Zorlu, K., Arslanbaş, O., Demircan, F., "Türkiyede Bir İlk: Erdemli (Mersin) Yöresi Miyosen Kireçtaşlarında *Metaxytherium* (Deniz İneği) Bulgusu", 61. Türkiye Jeoloji Kurultayı Bildirileri, 2008.